

۱۰ فرهنگ ادبیات وهنر

ضمایر [ما]

بی‌مدیریتی در انیمیشن

پویانمایی باید به سمت

وزارت صنعت برود

وقتی خود سینما به شدت متاثر از شیوع کروناست و در حالت نیمه‌تعطیل یا تعطیل است، شاخه‌های مختلف زیرمجموعه و مرتبط با آن هم حال و روز مناسبی ندارند از جمله هنر- صنعت انیمیشن و پویانمایی که برای برون‌رفت از بحران موجود نیازمند راهکارهایی عملی و موثر است. البته فعالان انیمیشن در دنیا، اتفاقاً از این وضعیت و از رکود سینما، به‌خوبی بهره‌بردند و تهدیدها را به فرصت تبدیل کردند و نقش مهمی در سرگرمی مخاطبان کودک و چه بسا بزرگسال دارند اما انیمیشن در ایران، چندان همپای موقعیت جهانی عمل نکرده است؛ ضمن این‌که مشکلات این عرصه در کشور تنها هم منحصر به دوران کرونا نیست و پیشتر و در شرایط طبیعی هم دامنگیر فعالان این حوزه بود.

روانبخش صادقی از کارگردان‌های انیمیشن درباره سومی که انیمیشن در دوران کرونا در دنیا دارد، بیان کرد: انیمیشن در دنیای کرونایی اکنون سهم زیادی دارد که می‌توان علت آن را نقش درخشان اقتصادی آن و همین‌طور موفقیتش در سرگرمی‌سازی برای کودکان که باید در خانه بمانند، دانست اما متأسفانه مدیریت فرهنگی **ما**، همیشه تا نوک بینی خود را بیشتر نمی‌بیند و برای بلندمدت برنامه‌ریزی ندارد.

او ادامه داد: انیمیشن و محصولات جانبی آن نقش بسیار مهم و پویایی هم از نظر اقتصادی و هم از نظر فرهنگی دارد اما نه مدیران ما آن را درست می‌شناسند و نه درک صحیح و جامعی از آن دارند. مدیران فرهنگی و هنری ما جوان و به‌روز نیستند و از میزی به پشت میز دیگر می‌روند. مدیریت فرهنگی و هنری کشور ما به‌نظم با تفکر ۵۰ سال قبل اداره می‌شود و همین به بدنه سینما و هنر کشور ما ضربه می‌زند.

این انیمیشن‌ساز کشور با اشاره به این‌که انیمیشن فرآیندی طولانی‌مدت است، گفت: پویانمایی محصول یک سیستمی است که اتکای قابل‌توجهی به نقش مدیران دارد. باید دولت برای تقویت انیمیشن به‌عنوان مقوله اثرگذار و فرهنگی، خط تولید بلندمدت مانند خودرو ایجاد کند.

مشکل ما این است که مدیران ما تنها برای بازه زمانی مدیریت خود تصمیم می‌گیرند و نگاه بلندمدت ندارند. دوست دارند زمانی که میز مسؤولیت را ترک می‌کنند، نتیجه را روی میزشان ببینند؛ در حالی‌که اگر ما امروز برای ساخت یک انیمیشن اقدام کنیم پنج سال بعد جواب می‌گیریم که بیشتر از زمان مدیریت یک مسؤول است.

صادقی با اشاره به این‌که باید انیمیشن‌سازی از حوزه فرهنگی خارج شود و به سمت وزارت صنعت برود، بیان کرد: باید برای تولید انیمیشن سرمایه وجود داشته باشد و این مهم تنها با صنعتی شدن سینمای ایران ممکن خواهد بود. در این زمینه افراد و نیروهای زیادی در ارتباطند و این‌گونه نیست که با تولید یک فیلم و مجموعه کار ما تمام شود.

باید دید که سیاست‌گذاران فرهنگی و هنری کشور در زمینه پویانمایی چه تصمیماتی خواهند گرفت چرا که وضعیت کنونی این هنر مهم و تاثیرگذار در کشور ما چندان خوب نیست و هنرمندان این عرصه مطالبات مهمی دارند.

توقف تصویربرداری «میدان سرخ»

فیلمبرداری سریال «میدان سرخ» به کارگردانی ابراهیم ابراهیمیان تا زمان شدن شرایط شیوع ویروس کرونا به تعویق افتاد. به گزارش جام جم، سعید صفرپور، مجری طرح میدان سرخ درباره این تصمیم گفت: به‌خاطر حفظ سلامت عوامل، موثقاً ضبط سریال میدان سرخ تعطیل شده است. حمید فرخ‌نژاد، مهتاب کرامتی، بهرام افشاری، کاظم سیاحی، مسعود کرامتی، علی صفا و ... از بازیگران این سریال شبکه نمایش خانگی هستند.

به مناسبت روز بزرگداشت سعدی شیرازی

نگاهی داریم به رابطه اشعار او و قابلیت های این شعرها برای اجرا شدن با زبان موسیقی

بگذار تا مقابل روی تو بگذریم

اول اردیبهشت ماه روز بزرگداشت سعدی شیرازی است. شاعری که نام او بخشی از فرهنگ و هنر و هویت ایرانی است. به راستی چه اتفاق عجیبی است که هنر یک فرد در یک گوشه از تاریخ، در کنج آتاقش و پستوی خانه، می‌توان از چنان افسونی برخوردار باشد که مرزهای زمانی و مکانی را درنوردد و به بخشی از تاریخ یک ملت تبدیل شود. خصیصه‌ای که بی‌شک شعر سعدی یکی از مصادیق آن در تاریخ ماست. یکی از عواملی که سبب شد شعر سعدی بیشتر با عوام مردم جامعه ارتباط برقرار کند و مردم کلام سعدی را از زبان خود بدانند، همراهی شعر سعدی با موسیقی و آواز در طول تاریخ است. چنان‌که اگر به تاریخ بنگریم، خوانندگان و نوازندگان بسیاری براساس شعری از سعدی، قطعه‌ای موسیقایی ساخته‌اند و شاکله اصلی آن آهنگ را شعری از سعدی به وجود آورده است. به مناسبت روز بزرگداشت این شاعر بزرگ فارسی‌زبان، نگاهی به آن دسته از ویژگی‌های شعر سعدی داریم که موجب آشتی شعر او و موسیقی ایرانی شده است. در مقدمه گزارش نیز زمینه‌های موسیقایی و علاقه‌مندی خود شاعر به ساز و آواز را در اشعار وی بررسی کرده‌ایم.

ساز و آواز در شعر سعدی

برای این‌که رابطه بین سعدی و موسیقی را کشف کنیم، شرط اول این است که ببینیم آیا شاعر اصلاً در اشعار خود نیم‌نگاهی به موسیقی داشته یا این‌که تمام اتفاقاتی که بعدها برای اشعار او در حوزه موسیقی افتاده صرفاً براساس کیفیت ادبی شعرهاست نه به دلیل بهره‌مندی او از سواد موسیقایی. شعر سعدی به وضوح نشان می‌دهد سعدی از چند وجه مختلف به موسیقی توجه داشته و می‌توان در روابط لفظی و معنوی، این توجه را بررسی کرد.

چنان‌که سیروس شمیسا در کتاب «سبک‌شناسی» می‌گوید: «رُف‌ساخت شعر سعدی هنری است اما در ظاهر ساده می‌نماید همان‌که قدما آن را سهل و ممتنع می‌گفتند.»

چنین زبانی باید امتیازات ویژه‌ای نیز داشته باشد؛ چه از نظر موسیقی درونی و چه از جنبه موسیقی بیرونی و کناری. وجود مضامین متنوع در آثار سعدی، در باب خوش‌آوازی، ادوات موسیقی، اصطلاحات و کلمات مربوط به موسیقی خواننده خاص را به این حقیقت نزدیک می‌کند که سعدی بی‌شک مانند بسیاری از شعرای ایران به نوعی عملی یا نظری بر علم و فن موسیقی تسلط و تبحر داشته است. این تبحر به‌ویژه در حکایات گلستان و بوستان بیشتر خود را نشان می‌دهد.

او در باب سوم بوستان که در عشق و شور و مستی حکایت‌ها دارد، برای گوش سپردن به آواز کائنات تأکید دارد و سماع را داری برای ورود الهامات الهی می‌داند:

چرا خوانندگان، سعدی را انتخاب می‌کنند؟

وقتی به تاریخچه موسیقی ایرانی نگاه می‌کنیم، می‌بینیم خوانندگان برای انتخاب شعر، همواره گوشه‌چشمی به دواوین شاعران کهن داشته‌اند و از این میانه سعدی همواره جزو انتخاب‌های اول بوده است (در همین زمینه و در صفحه ۱۱ صابر محمدی گزارشی نوشته و تعدادی از بهترین آثار موسیقایی این سال‌ها با اشعار سعدی را معرفی کرده است).

این مساله نشان می‌دهد شعر سعدی باید ویژگی‌های منحصر فردی داشته باشد که غالباً توسط خوانندگان مورد‌گزینش قرار گرفته و دیوان کلیاتش منبع بسیاری از خوانندگان و آهنگسازان بوده است. دکتر ضیاء موحد، عضو هیات علمی موسسه پژوهشی حکمت و فلسفه ایران و پژوهشگر شناخته‌شده ادبیات در مقاله‌ای به نام «موسیقی غزل سعدی» که در اردیبهشت ۱۳۹۰ در مجله مرکز سعدی‌شناسی به چاپ رسیده، چند ویژگی موسیقایی را برای اشعار حافظ و سعدی برمی‌شمرد که زبان غزل این دو شاعر را به اوج رسانیده‌اند:

- وزن‌های عروضی گوش‌نواز و پرهیز از وزن‌های نامطبوع.
- پرهیز از سکنه‌های وزنی حتی سکنه‌های به اصطلاح ملیح.
- پرهیز از شکل مخفف و شکسته کلمه‌ها یا ساکن‌های متوالی که در قصیده بسیار معمولند.
- کاربرد واهیه‌هایی که تکرار صامت‌ها و مصوت‌های آنها در کنار هم یافت خوش‌آهنگی ایجاد کند.

بنا به تعریف ارائه شده در دایره‌المعارف بزرگ اسلامی، ایقاع، اصطلاحی است در

موسیقی که به بحث درباره کشش زمانی نغمه‌ها یا وزن آنها می‌پردازد. گرچه تعریف ایقاع برحسب ظاهر در آثار پیشینیان به صورت‌های مختلفی دیده می‌شود ولی در حقیقت مفهوم واحدی دارد که می‌توان آن را در «نظم و تناسب زمانی» خلاصه کرد. از همان مبانی عروضی، یعنی سبب، وتد و فاصله که بدان‌ها «ارکان» می‌گویند، در ایقاع استفاده می‌شده است، با این اختلاف که به جای «افاعیل» عروضی، «اتانین» یا «تن»‌ها را برای مشخص کردن وزن‌های موسیقایی به کار می‌برده‌اند. در میان آثار برجای مانده از موسیقیدانان

و موسیقی‌شناسان نخستین سده‌های اسلامی، رساله فی اجزاء خبریه الموسیقی تالیف کنذی را باید نخستین اثری دانست که در آن از «ایقاعات» سخن گفته شده است.

ایقاع بحث بسیار مفصلی است که در اینجا بنای شرح تمام آن را نداریم اما باید دانست همان‌طور که عروض میزان کلام منظوم است، ایقاع نیز مانند عروض، به‌طور کلی دارای اوزانی است که این اوزان را در اصطلاح موسیقی قدیم ایران، ادوار یا ادوار ایقاعی گویند. در شعر سعدی غالباً دوایر ایقاعی و عروضی برهم منطبق می‌شود و این شاید اساسی‌ترین نکته‌ای باشد که بر مبنای آن شعر سعدی را مناسب اجرا با موسیقی می‌دانیم.

ذکر مثالی را در این زمینه کافی دانسته و ادامه این مبحث را به خواننده علاقه‌مند می‌سپاریم. زنده‌یاد استاد محمدرضا شجریان در تصنیف «در خیال» غزلی از سعدی با مطلع «بسم از هوا گرفتن، که پری نماند و بالی» را اجرا می‌کند. اگر این تصنیف را شنیده باشید متوجه شده‌اید که تمام مصرع‌ها توسط خواننده روی یک ریتم خوانده شده است. این مساله پیش از این‌که قدرت و نبوغ خواننده را نشان دهد، لطف غزل را آشکار می‌کند که شاعر در یک غزل با وزن دوری - یعنی وزنی که می‌توان از حیث هجایی و آهنگی آن را به دو بخش مساوی تقسیم کرد - در تمام مصارع و نه حتی در تمام بیت‌ها، چنان طبع‌آزمایی کرده که هیچ سکنه‌ای پدید نیاید یا هیچ اختیاری در وزن استفاده ننماید. کوتاه و بلندی مصارع آغازین و پایانی در هر نیم‌مصرع (بسم از هوا گرفتن یا که پری نماند و بالی) چنان در این غزل سعدی مشابه افتاده است که پیروی از یک ریتم مشخص در خوانش کل غزل، هیچ دشواری‌ای برای خواننده به وجود نمی‌آورد. این غزل سعدی از نمونه‌هایی است که در آن اصطلاحاً می‌گوییم دوایر ایقاعی بر دوایر عروضی منطبقند. □

«خونه مادر بزرگه» در رادیو سوینا

لیلی رشیدی و هومن خیاط در برنامه «روی موج کودک» برای کودکان قصه‌های «خونه مادر بزرگه» و «بت و مت» را تعریف می‌کنند. به گزارش جام جم، روی موج کودک عنوان برنامه‌ای ویژه رده سنی کودکان است و شبنم سوهانی از نوجوانان نابینا آن را اجرا می‌کند. این برنامه جمعه‌ها ساعت ۱۹ از رادیو سوینا پخش می‌شود.

امروز، روز سعدی است و مارفته‌ایم سراغ

با آقای شیخ مصطفی در استودیو

شعری

سرشار از موسیقی

بدون توجه به نقش شعر و کارکرد آن در جامعه ایرانی،

نمی‌توان درباره یک شاعر خاص قضاوت کرد. شاید نزدیک به یک‌هزاره، شعر در جامعه ایرانی جور نبود هنرهای گوناگون را به‌دوش کشیده و یک‌تنه فلسفه، منطق، اخلاق، روان‌شناسی و دیگر علوم انسانی و چه بسا علوم طبیعی و تجربی از جمله؛ ستاره‌شناسی، ریاضیات، طب و... را پیش برده است. از طرفی موسیقی ایرانی، آن‌طور که از نگاره‌های حدود ۵۰۰۰ سال پیش می‌توان فهمید، آوازی بوده و در کنار تصویر گروه نوازندگان،

خواننده‌ای هم دیده می‌شود. از حدود قرن‌های هشتم و نهم، تصنیف‌سرایی و تصنیف‌خوانی هم رواج پیدا کرد؛ هرچند که در اجرای گوشه‌های مختلف دستگاه‌های موسیقی ایرانی، معمولاً از غزل و گاهی به تناسب گوشه‌های خاص از دوبیتی یا رباعی بهره گرفته شده است. این‌که کدام شاعر بسامد بیشتری در اجراهای خوانندگان موسیقی ایرانی داشته است و مورد توجه واقع شده، نیاز به پژوهش‌های گسترده‌ای دارد؛ اما شک نیست که سعدی یکی از پربسامدترین شاعران از این حیث است. برای محدود کردن پژوهش، می‌توان یکی از خوانندگان مهم و پرکار را انتخاب کرد. برای نمونه در کتاب «هزار گلخانه آواز» به کوشش کاظم مطلق و مهدی عابدینی، تحقیقی انجام شده که نشان می‌دهد محمدرضا شجریان، خسرو آواز ایران، از میان قالب‌های مختلف شعر فارسی ۸۰ درصد به غزل تمایل داشته و شاعران مورد توجه او عبارتند از: حافظ، باباطاهر و

محمد مفتاحی

شاعر و پژوهشگر

غزل هایش

انسانی را می

تجاوز قرار گرف

علی‌رغم شنا

عاشقانه یا مد

و نوع تازه‌ای از

عشقی که در

دارد؛ «وگر تو

خاص به دفاع

جماعتی که نذا

سعدی در غزل

آواز و شنوند

سادگی در شعر

باشد. وزن‌های

سرشار می‌کنند

واز جامعه ایرا

ستایشگر زند

طبیعت را در

سادگی و شیو

گذاشته است